

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย

พชร สุขมณี¹ วันชัย ปานจันทร์²จินดารัตน์ ปิณณิ³ เอกสิทธิ์ สนามทอง⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย (2) สร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย และ (3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย โดยใช้ขนาดตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดน้ำ จำนวน 400 คน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) และประเมินโดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ผลการวิจัย พบว่า

1. องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านเศรษฐกิจ 4. ด้านสังคม 5.ด้านวัฒนธรรม และ 6. ด้านสิ่งแวดล้อม

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย สรุปได้ว่า การที่จะทำให้คนในชุมชนตลาดน้ำมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการพัฒนาอย่างครอบคลุมในแต่ละด้านนั้น ผู้นำชุมชนต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ คือ 1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย 2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ 3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ 4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม 5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม และ 6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อผู้นำชุมชนทำการพัฒนาแล้วย่อมส่งผลให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างครบถ้วนในแต่ละด้าน และนำไปสู่ชุมชนน่าอยู่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทยในภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการประเมินองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบ ในภาพรวม พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; คุณภาพชีวิต; ชุมชนชาวตลาดน้ำไทย

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนารัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
อีเมล: milky_pink@hotmail.co.th

^{2,4} คณะพัฒนารัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ คณะบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

A Quality of Life Development Model for Thai Floating Market Communities

Patchara Sukmanee¹ Wanchai Panjan²
Jindarat Peemanee³ Ekkasit Sanamthong⁴

Abstract

This research is a mixed research. The objectives of the research are to (1) studies study the components of the quality of life development for Thai floating market communities; (2) construct a quality of life development model for these communities; and (3) evaluate the model constructed. The model constructed by the researcher was evaluated by ten experts and sampling people living in the community of floating market of 400 persons. The researcher evaluated by semi-structured in-depth interviews method and evaluated using a questionnaire. The results of this research found that :

1. Components of the development of quality of life of Thai floating market communities consist of 6 aspects. 1. Physical 2. Psychological 3. Economic 4. Social 5. Cultural 6. Environmental.

2. Development quality of life model of these Thai floating market communities concluded that to make people in the floating market community have a good quality of life to be developed in each area., community leaders need to improve their quality of life in the following areas: 1. physical. 2. psychological 3. economic. 4. Social. 5. cultural. 6. environmental. When the community leaders get developed, it will result in the people in the community being fully developed in the quality of life in each area., and be able to lead to a livable community with a good quality of life, stability, prosperity and sustainability.

3. The overall results of the evaluation of a quality of life development model for Thai floating market communities were found to be appropriate and feasible in adopting the model to improve the quality of life. When considering each aspect, it was found to be the most appropriate. And the possibility to use the model showed the highest level. The components of the development of quality of life and the subcomponents as a whole showed that the evaluation was at the highest level.

Keywords: A Development of Model; A Quality of Life; Thai Floating Market Communities

¹ Doctor of Philosophy Program in Human Resource Development, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hua Mak, Bangkok, Bangkok 10240, Thailand
E-mail: milky_pink_@hotmail.co.th

^{2,4} Faculty of Human Resource Development, Ramkhamhaeng University

³ Mahasarakham Business School, Mahasarakham University.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงห้าทศวรรษที่ผ่านมาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ประชาชนมีบริการทางสังคมและอายุยืนยาวขึ้น ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความซับซ้อนและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามายังประเทศไทยได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อนวัตกรรมและการดำรงชีวิตของประชาชน ผลกระทบหลายอย่างได้กลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้การพัฒนามาได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานการผลิตและใช้จนเกินระดับความเหมาะสม ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมและเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประชาชนและประเทศซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมายังขาดความสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบกระจุกตัวเฉพาะในบางพื้นที่ บางชุมชน โดยไม่กระจายความเจริญไปยังพื้นที่หรือชุมชนอื่นด้วยอย่างสมดุล ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น (Wiruch, 2007, p. 44).

ผลการพัฒนาที่ผ่านมานอกจากทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และทำให้ปัญหาความยากจนทวีความรุนแรงขึ้น ยังเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรุนแรงขึ้น ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น สังคมไทยตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยมบริโภคนิยม ทำให้เกิดวิกฤติด้านศีลธรรม จริยธรรม และปัญหาด้านสังคมมากขึ้น ยุทธศาสตร์การพัฒนามาตามกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจที่มีความสลับซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงนำไปสู่ตึกการค้าและการลงทุน มีการรวมกลุ่มทั้งระดับทวีปและพหุภาคี ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยที่มีรากฐานเปราะบางทางเทคโนโลยีและภาคอุตสาหกรรม การพัฒนา

ที่ยึดตัวเงินเป็นหลักแต่ไม่ให้ความสำคัญด้านมิติทางสังคม ทำให้เกิดข้อจำกัดต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยและการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่ปราศจากภูมิคุ้มกันที่สามารถสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศได้ จุดอ่อนของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา พบว่าระบบบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ ที่รับเอาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ปราศจากเงื่อนไข มาเป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตลอดทั่วทั้งระบบ โดยมิได้พิจารณาความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทซึ่งมีวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจผสมผสานกับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี การนำรูปแบบเศรษฐกิจทุนนิยมลงไปใช้ในสังคมชนบทไทย จึงไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ แต่กลับทำให้เสียสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายในครัวเรือนมีความรุนแรงยิ่งขึ้น (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) et al., 2009, pp. 122-123)

สำหรับประเทศไทยนั้น นับได้ว่ามีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่เป็นจำนวนมาก โดยช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น และตลาดน้ำถือเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในระยะเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของไทย ที่อาศัยกายภาพของพื้นที่ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศเป็นพื้นฐาน ในอดีตเส้นทางสัญจรสำคัญที่ใช้ในการคมนาคมขนส่ง คือ ลำน้ำต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเหมือนแอ่งน้ำขนาดใหญ่ จะเห็นได้จากการตั้งชื่อเมืองที่บ่งบอกให้เห็นสภาพท้องถิ่นนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น คำว่าบางกอก บางกอกน้อย เป็นต้น ซึ่งคำว่า “บาง” ที่นำหน้านี้นี้ หมายถึง ถิ่นที่มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน ผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณริมน้ำ ล้วนแต่ใช้ลำน้ำในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมทั้งการประกอบอาชีพ ซึ่งผู้คนบริเวณนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการเพาะ

ปลูกพืชผัก ทำสวนไร่สวนผลไม้ เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคภายในครอบครัว ผู้คนบริเวณนั้นจึงนำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง จึงเกิดสถานที่นัดพบแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าในท้องน้ำ ที่เรียกว่า “ตลาดน้ำ” จากเสน่ห์ของตลาดน้ำ ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่พึ่งพิงสายน้ำในการดำรงชีพ อีกทั้งยังสะท้อนถึงวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ (Cheikiwong, 2009)

ในสภาพสังคมปัจจุบัน ถึงแม้ว่าตลาดน้ำจะยังคงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในหลายๆ แห่ง แต่เมื่อมองลึกลงไปเบื้องหลังความสวยงามของตลาดน้ำและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน จะพบว่าชุมชนในแต่ละพื้นที่นั้นมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน เช่น ด้านสุขภาพและความสะอาด ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ คือ การว่างงาน การถูกเจ้าหน้าที่รัฐเอาเปรียบในที่ดินทำกิน ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด ยาสูบ สภาพที่อยู่อาศัยและพื้นที่ชุมชนแออัดทำให้ชาวบ้านหรือประชาชนป่วยและมีภาวะเครียดเพิ่มมากขึ้น ปัญหาอาชญากรรม สิ่งแวดล้อมเต็มไปด้วยขยะมูลฝอยหรือสารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม ยาเสพติด การส่งเสริมในด้านการศึกษาและเพิ่มเติมความรู้ ประกอบกับรูปแบบการประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปจากการทำการเกษตรแบบเพื่ออยู่เพื่อกิน มาเป็นการเกษตรแบบใหม่ที่มีมุ่งเพื่อการค้าขายเป็นหลักไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานรากของความเป็นไทยและภูมิปัญญาไทย กลับเดินตามแนวทางเกษตรกรรมเพื่อการพาณิชย์นำเอาเทคโนโลยีตะวันตกที่เน้นผลผลิตสูงมาใช้โดยละเลยการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพ (Lianchamroon, 2011, pp. 149-150) จากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ส่งผลกระทบต่อการพึ่งตนเองของชุมชนในชนบทไทย ทำให้การดำเนินชีวิต

ของคนในชนบทที่เคยพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีกลับถูกทำลาย เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมวัตถุนิยม บริโภคนิยม คนวัยแรงงานต่างอพยพเดินทางไปทำงานภาคอุตสาหกรรม สถาบันครอบครัวและชุมชนอ่อนแอเกิดปัญหาสังคมตามมา ผลการพัฒนาได้ทำลายทุนของสังคม โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ อากาศ แร่ธาตุ ซึ่งถูกนำมาใช้อย่างฟุ่มเฟือยจนสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ความสัมพันธ์กับธรรมชาติเปลี่ยนจากการพึ่งพิงเป็นการรุกราน จนแทบไม่เหลือร่องรอยของความสมบูรณ์ในอดีต (Phongphit, 2008, p. 53; Thongrawd, 2018)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย” ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าวกับคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนต้องให้ความสำคัญและร่วมมือในการแก้ไขปัญหา เพราะคนหรือทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคมให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างรอบด้าน โดยชุมชนต้องปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมให้คนในชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจะครอบคลุมทั้งด้านชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพ และตระหนักถึงความสำคัญในหน้าที่ของตนเอง อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ในวิชาชีพไปต่อยอดในด้านอื่นๆ ได้ มีการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในชุมชนและสังคมที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข เกิดความสามัคคีในชุมชน ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสุขในการทำงาน (Happy Work Place) และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกันได้อย่างปกติสุข

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย

นิยามศัพท์

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเอง เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง อีกทั้งสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้ เพื่อช่วยให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เช่น แบบจำลองสิ่งก่อสร้าง รูปแบบในการพัฒนาชนบท เป็นต้น
2. การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง กระบวนการในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและมีความเหมาะสมในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านการศึกษา ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ รวมถึงการพัฒนาในทุกขั้นตอนของชีวิตนับตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งส่วนบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง ชุดของแนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่กำหนดขึ้นอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นตัวแทนของจริงที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของคุณภาพชีวิตที่เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม
4. ชุมชนชาวตลาดน้ำไทย คือ อาณาบริเวณ

แห่งหนึ่งที่มีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่รวมกันเป็นเวลานานและรวมตัวกันก่อตั้งตลาด เนื่องจากในสมัยก่อนย่านชุมชนมักอาศัยอยู่ริมน้ำและเดินทางสัญจรทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ การค้าขายทางน้ำจึงเกิดขึ้น โดยอาศัยเรือ แพ เป็นพาหนะบรรทุกสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิต เช่น เสื้อผ้า อาหาร ผลไม้ ฯลฯ มาขายตามริมแม่น้ำลำคลองที่มีผู้คนอาศัยอยู่ อีกทั้งยังมีความผูกพันต่อสถานที่นั้นโดยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม มีความเอื้ออาทรและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างคนในชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นประเภทตลาดน้ำของไทย ซึ่งเป็นตลาดน้ำที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ที่ต้องการพัฒนาชุมชนให้มีสถานที่ท่องเที่ยวสวยงาม แปลกใหม่ และเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน อีกทั้งยังมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้คัดเลือกตลาดน้ำในเขตภาคกลางซึ่งเป็นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทตลาดน้ำมากที่สุด และมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมต่างๆ เช่น การสัญจรทางน้ำเพื่อค้าขายแบบสมัยก่อน สินค้าอุปโภคบริโภคในสมัยดั้งเดิม และอาคารบ้านเรือนในยุคเก่าแก่ ฯลฯ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้จดจำและเรียนรู้วิถีชีวิตที่งดงาม ประกอบด้วยตลาดน้ำ 8 แห่ง ดังนี้ 1. ตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 2. ตลาดสามชุก (ตลาดโบราณ 100 ปี) อำเภอสสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี 3. ตลาดน้ำหนองพะอง อำเภอกะทู้แบบ จังหวัดสมุทรสาคร 4. ตลาดคลองสวน 100 ปี อยู่ระหว่างอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ 5. ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 6. ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 7. ตลาดน้ำ

ดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 8. ตลาดน้ำวัดลำพญา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ประวัติและความเป็นมาของตลาดน้ำไทย

ขอบเขตด้านประชากรและขนาดตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ จำนวน 8 คน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดน้ำไทย จำนวน 400 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถหรือมีประสบการณ์ในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จำนวน 10 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย
2. ได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทยที่มีความเหมาะสม
3. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ไปเผยแพร่ให้กับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนอื่นๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปที่สนใจศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Davis & Charns, 1975, p. 212; Shama, 1975, pp. 9 – 11; Liu, 1975, p. 12; Campbell, 1976, p. 117 – 124; Ferrans, 1992, pp. 29 – 38) และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ (Forcese and Richer, 1973, p. 38; Raj, 1996, p. 1; Good, 2005, p. 177; Steiner, 1990, p. 108; Keeves, 1994, p. 560; Willer, 1967, p. 41; Eisner, 1976, pp. 135-137; Srisa-ard, 2006;

Khammani, 2008, p. 20; Pengsawat, 2010, pp. 9-10) รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

1. Takahashi (1979) ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตในประเทศไทย : การวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (Quality of Line in Ihailand : A Socio - Economic Analysis) โดยจัดเก็บข้อมูลจากจังหวัดต่างๆ 70 จังหวัด มาวิเคราะห์ตามปัจจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 16 ปัจจัย ได้แก่ องค์ประกอบทั่วไป การบริการชุมชน ศาสนา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม อุบัติเหตุทางการจราจร ภาวะเจริญพันธุ์ การใช้แรงงานเด็ก การอุตสาหกรรม การคมนาคม การศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาวะการตาย อาชญากรรม การเคลื่อนย้ายประชากร ผู้สูงอายุ และสุขภาพอนามัย และได้้นำปัจจัยเหล่านี้มาหาค่าบ่งชี้ว่าจังหวัดไหนมีค่าดัชนีสูงที่สุด – ต่ำที่สุด ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดตราด และจังหวัดจันทบุรี เป็นจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตสูงที่สุด ส่วนจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตต่ำสุด คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดพิจิตร และพบว่าจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตสูงๆ นั้นมักมีรายได้ประชากรสูง เป็นเมืองที่เจริญหรือเป็นเมืองตากอากาศ ส่วนจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตต่ำ มักเป็นจังหวัดที่มีสภาพแวดล้อมไม่ดี มีภาวะเจริญพันธุ์สูงละมีการศึกษาต่ำ

2. Pongsri (2008) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์จปฐ. ของชุมชนดัดใหม่ เทศบาลนครสวรรค์ เป็นการศึกษาปัญหาคุณภาพชีวิตและหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนดัดใหม่ เทศบาลนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาคุณภาพชีวิตมีปัญหาด้านการออกกำลังกาย รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ และด้านสังคม และระบุถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต สรุปได้ว่า

(1) ให้ทางชุมชนประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องประโยชน์ของการออกกำลังกาย หาสถานที่ว่างในชุมชนมาทำเป็นลานกีฬาเพื่อออกกำลังกาย และหา

อุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกายเพื่อให้ประชากรในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

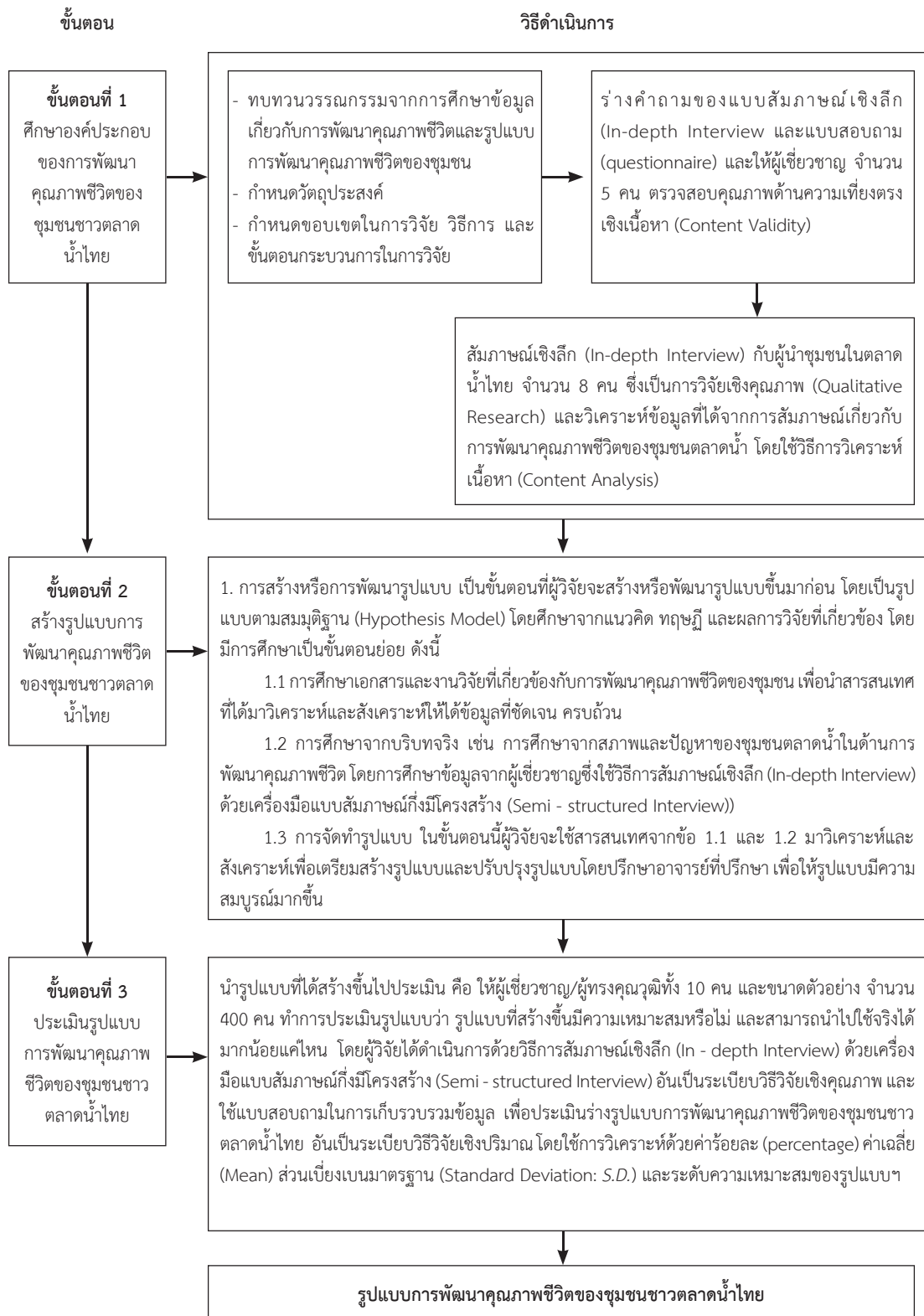
(2) ให้แต่ละครัวเรือนจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนในแต่ละวันและให้ทางชุมชนตั้งธนาคารของชุมชนขึ้นมา 1 แห่ง เพื่อที่จะรับฝากเงินของประชากรในชุมชน เพื่อที่จะสะดวกในการฝากถอนเงิน

(3) หาสถานที่ว่างในชุมชนเป็นที่พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อที่เด็กจะได้มีพี่เลี้ยงคอยดูแลเอาใจใส่เด็กจะได้ไม่ขาดความอบอุ่น

(4) ให้ทางชุมชนนำผู้ที่เป็นกลุ่มแม่บ้านมาช่วยสอนงานให้กับผู้ที่ว่างงานจะได้เป็นงานและนำของที่ทำออกมาวางจำหน่ายเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชน

3. Suanchantha (2010) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนริมคลองบางกรวย ในพื้นที่เทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อนำรูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนไปประยุกต์ใช้เป็นนโยบายในการบริหารงานของเทศบาลเมืองบางกรวย โดยศึกษาจากผู้บริหารเทศบาล ข้าราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ชาวชุมชนริมคลองบางกรวยเชี่ยวชาญการปลูกทุเรียนที่มีรสชาติที่ดีและมีชื่อเสียงระดับประเทศ เคยมีตลาดน้ำเพื่อ

ขายทุเรียนและผลไม้สดตามหน้าวัดต่างๆ ในคลองบางกรวย ปัจจุบันถูกหลานมักหันไปรับราชการหรือทำงานบริษัท เพราะสวนทุเรียนกลายเป็นหมู่บ้านจัดสรร วิถีชีวิตด้านสังคม เป็นครอบครัวใหญ่ มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ บางส่วนยังเป็นชนบทแบบท้องร่องสวน มีความรักสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งทำให้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือกันโดยง่าย ค่านิยมดั้งเดิมของชาวสวนจะให้ลูกทำสวน แต่ปัจจุบันส่งเสริมให้การศึกษาดีๆ วิถีชีวิตด้านวัฒนธรรม จะเคร่งครัดงานบุญ ที่อยู่อาศัยริมคลองเป็นเรือนไทย ต่อมาก็เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามสมัย มีวิถีชีวิตดั้งเดิมขึ้นอยู่กับคลองและน้ำ ปัจจุบันต้องการความสะดวกสบายและรวดเร็วจากระบบสาธารณูปโภคของรัฐ วิถีชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการขยะมูลฝอย มีจิตสำนึกของชุมชนดั้งเดิมที่ช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อม และปัจจุบันรัฐต้องเข้าไปช่วยบริหารจัดการมีไฟฟ้าและประปาใช้ทุกครัวเรือน รัฐต้องจริงจังกับการบำบัดน้ำเสีย ในเรื่องการอนุรักษ์คลองบางกรวย ต้องมีการปลูกจิตสำนึกให้รักคลองบางกรวย จากอดีตที่คลองบางกรวยเป็นแหล่งปลูกทุเรียนที่ลือชื่อของจังหวัดนนทบุรี และของระดับประเทศ มีตลาดน้ำหลายแห่งเพื่อเป็นที่ขายผลผลิตทางการเกษตร แต่ปัจจุบันได้หายไป เนื่องจากสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง สวนทุเรียนไม่สามารถคงอยู่ได้ คนจึงต้องหันเหเปลี่ยนวิถีชีวิตไปเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงให้ได้

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาถึงองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยระบุถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องว่าควรพัฒนาในด้านใดบ้าง

2. สำนวจความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย โดยทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในตลาดน้ำ จำนวน 8 แห่ง ว่ามีการบริหารจัดการดูแลคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างไร และมีปัจจัยหรือองค์ประกอบใดบ้างในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - structured Interview)

3. ยกร่างเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย

4. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของรูปแบบฯที่ได้สร้างขึ้นโดยใช้การตัดสินใจจากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ (expert judgement) จำนวน 10 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิจากผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1. นักวิชาการจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 1 คน 2. นักวิชาการจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1 คน 3. อาจารย์จากสถาบันการศึกษา จำนวน 2 คน 4. ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ จำนวน 6 คนและประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดน้ำ จำนวน 400 คน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - structured In-

terview) แบบประเมินรูปแบบ และแบบสอบถาม (questionnaire) ผู้วิจัยขอส่งแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง แบบประเมินรูปแบบ และแบบสอบถามให้โดยมีหนังสือจากคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในการขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 10 คน และจำนวนตัวอย่างจำนวน 400 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation--SD) และระดับความเหมาะสมของรูปแบบฯ โดยนำเสนอเป็นตารางและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการคำนวณทางสถิติ

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - structured Interview) กับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดน้ำจำนวน 8 คน พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ด้าน คือ 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านเศรษฐกิจ 4. ด้านสังคม 5.ด้านวัฒนธรรม 6. ด้านสิ่งแวดล้อม

2. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ประกอบด้วย 1.การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้แก่ การบริโภคอาหารให้ครบ 5 หมู่ การพักผ่อนอย่างเพียงพอและออกกำลังกายเป็นประจำ และการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี 2.การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้แก่ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ 3.การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การวางแผนการเงิน

และการออม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดสวัสดิการเพิ่มเติมด้านต่างๆ ให้กับชุมชนตลาดน้ำ 4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาดูงานนอกสถานที่และทัศนศึกษา การพบปะพูดคุยและรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดงบประมาณเพื่อช่วยเหลือและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้แก่คนชราและคนทุพพลภาพ 5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การสืบสาน อนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนตลาดน้ำ การส่งเสริมเรื่องการรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) 6. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ไม่ตัดไม้ทำลายป่าและไม่ทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทำการคัดแยกขยะออกเป็นประเภทต่างๆ และนำวัสดุเหลือใช้มาทำการ Reduce, Reuse, Recycle เพื่อลดภาวะโลกร้อน เมื่อคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการพัฒนาอย่างครอบคลุมในแต่ละด้านนั้น ย่อมส่งผลให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างครบถ้วนในแต่ละด้าน และนำไปสู่ชุมชนน่าอยู่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทยในภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการประเมินองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบ ในภาพรวม พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด

การอภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ประกอบด้วย ดังนี้ 1. ด้านร่างกาย มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pongsri (1968, pp. 11-14) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง การบริหารจัดการ/พัฒนาจิตใจ เพื่อควบคุมหรือฝึกอบรมจิตใจให้มีความสงบร่มเย็น มีสติ สมาธิ ให้ปราศจากความวุ่นวายเดือดร้อน และให้จิตใจมีความแข็งแกร่งในการเผชิญ/รับมือกับอุปสรรคต่างๆ และสอดคล้อง 3. ด้านเศรษฐกิจ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewmuangfang (2011) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย ได้กล่าวว่า เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมด้านวัฒนธรรมประเพณี อันประกอบด้วย การร่วมปฏิบัติทำบุญตักบาตรในวันพระ การชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามประเพณีของท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชน ฯลฯ 6. ด้านสิ่งแวดล้อม มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Thoengchang (2008, pp. 41-42) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สะอาดบริสุทธิ์ สภาพที่พักอาศัยไม่แออัด ปราศจากมลภาวะทางเสียง ทางน้ำและทางอากาศ มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ความสะดวกในการเดินทาง และมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสาร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ประกอบด้วย

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้แก่ การบริโภคอาหารให้ครบ 5 หมู่ การพักผ่อนอย่างเพียงพอและออกกำลังกายเป็นประจำ และการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srilaphan (2010, p. 99) กล่าวถึง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านสุขภาพดี คือ การทำให้

ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนออกกำลังกาย การจัดสร้างสวนสุขภาพเพื่อให้ประชาชนออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี การกินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ มีการดูแลสุขภาพของประชาชน คนในครัวเรือน เช่น เทศบาลออกพบประชาชน โดยจัดหาเจ้าหน้าที่ภายในหน่วยงานหรือส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้คำแนะนำและบริการประชาชน

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ได้แก่ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewmuangfang (2011, p. 166) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือน ความพอเพียงของรายได้ ความมั่นคงในครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย ซึ่งอภิปรายได้ว่า ประเทศใดที่ประชากรมีการประกอบอาชีพ มีงานทำ และสร้างผลผลิตได้ปริมาณมาก ย่อมมีผลผลิตเหลือจากการอุปโภคและบริโภค ซึ่งจะสามารถนำไปเก็บออมไว้เพื่อการลงทุนขยายกิจการให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น สิ่งที่มาอุปโภคบริโภคจะมีมากอย่างเพียงพอ และถ้าเหลือจากความต้องการก็สามารถนำไปขายสร้างรายได้ให้ผู้ผลิตเพิ่มขึ้นอีก จึงทำให้มีการออมและการลงทุนเพิ่มยิ่งขึ้น

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้แก่ การศึกษาดูงานนอกสถานที่และทัศนศึกษา การพบปะพูดคุยและรับประทานอาหารร่วมกัน การจัดงบประมาณเพื่อช่วยเหลือและซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้แก่คนชราและคนทุพพลภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aekphachaisawat (2011, p. 259) กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการ

วิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้สึกพอใจในสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว มีการให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านได้ และมีความพอใจในสัมพันธภาพกับสมาชิกในชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาก จนกล่าวกันว่าครอบครัวไม่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้แล้วนั้น แต่ ผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมืองเพชรบูรณ์ ยังมีคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพกับครอบครัวและสังคมที่ดี

4. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การสืบสาน อนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนตลาดน้ำ การส่งเสริมเรื่องการรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suanchantra (2010, p. 99) กล่าวถึง รูปแบบการพัฒนามีชีวิตทางด้านวัฒนธรรมของประชาชนริมคลองบางกรวย ผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนริมคลองบางกรวยมีการทำบุญในวันพระตามวัดต่างๆ บริเวณริมคลองบางกรวย มีการแห่เทียนพรรษาทางน้ำในคลองบางกอกน้อย ปากคลองบางกรวย (หน้าวัดชลอ) และอนุรักษ์ประเพณีการลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

5. การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ไม่ตัดไม้ทำลายป่าและไม่ทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทำการคัดแยกขยะออกเป็นประเภทต่างๆ และนำวัสดุเหลือใช้มาทำการ Reduce, Reuse, Recycle เพื่อลดภาวะโลกร้อน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saengsai (2010) กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่เศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์ศึกษานอกกระบะและการศึกษาตามอัธยาศัย : กรณีศึกษา บ้านท่าม่วง หมู่ 3, หมู่ 4 ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนเกิดความสำนึกถึงและห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้ โดยช่วยกันดูแลไม่ให้มีใครเข้ามาลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทุกคนช่วยดูแลรักษาสภาพป่าไม้ของหมู่บ้าน ใน

งานเทศกาลวันสำคัญต่างๆ มีการจัดกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ทำความสะอาดบริเวณถนน ขอความร่วมมือในการคัดแยกขยะ ถ้าเป็นขยะแห้งก็เผา ถ้าเป็นขยะเปียกหรือเศษอาหาร ก็เชิญชวนให้ทำปุ๋ยหมัก ซึ่งทำให้ชุมชนสะอาดและสิ่งแวดล้อมไม่เป็นพิษ เพื่อลดภาวะโลกร้อนและลดต้นทุนการผลิต ปลอดภัยจากสารเคมี เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทยในภาพรวม พบว่า รูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบ ในภาพรวม พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่วนย่อยขององค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น การประเมินรูปแบบจึงมีความน่าเชื่อถือว่ารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์หรือปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแต่ละด้านของคนในชุมชนตลาดน้ำไทยได้เพื่อให้คนในชุมชนตลาดน้ำมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้รับการดูแลอย่างครบถ้วนในแต่ละด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nakamura and Smallwood (1980, p.150) สรุปว่า การกำหนดนโยบายที่นำไปสู่ความสำเร็จสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ จะต้องคำนึงถึงประชาชนด้วย โดยพิจารณาจากปัจจัย 3 ประการ คือ ความต้องการของประชาชน การสนับสนุนของผู้นำในพื้นที่ และท่าทีของประชาชนต่อข้าราชการ นอกจากนั้น ยังชี้ให้เห็นว่าการทำความเข้าใจกับความต้องการ

ที่แท้จริงของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย เป็นสิ่งที่จำเป็นมากในการที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวตลาดน้ำไทย ซึ่งประกอบด้วย (1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย (2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ (3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ (4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม (5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม และ (6) การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความครอบคลุมในทุกๆ ด้าน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องรวมทั้งผู้นำชุมชนตลาดน้ำควรนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและนำไปสู่ชุมชนน่าอยู่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

2. ผู้นำชุมชนตลาดน้ำควรส่งเสริมและพัฒนาบุคคลด้านการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรมภาษาอังกฤษให้กับผู้ประกอบการตลาดน้ำและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การอบรมยุวมัคคุเทศก์ การอบรมเรื่องการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนตลาดน้ำ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ด้านการศึกษา ด้านเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาให้คนในชุมชนตลาดน้ำอื่นๆ มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการ และทักษะในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันและอนาคต

2. ควรมีการศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านวัฒนธรรมและด้านสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น เช่น ประเพณีการทำบุญของชาวไทยเชื้อสายจีน รูปแบบการแต่งกายของแต่ละชุมชนตลาดน้ำ การอนุรักษ์เรื่อง

การรักษาศิลป 5 ประจำชุมชน การจัดกิจกรรมปลูกป่า การจัดกิจกรรมการประกวดชุมชนตลาดน้ำน่าอยู่น่ากิน น่าเที่ยว ฯลฯ เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตลาดน้ำแห่งอื่นๆ ได้

Reference

- Aekphachaisawat, T. (2011). *Community study* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press [In Thai]
- Cheikiwong, U. (2009). *Floating Market: The Way of Life of Community Live a Riverfront*. Bangkok: Poompunya Sangsan. [In Thai]
- Campbell, A. (1976). Subjective Measures and of Well-being. *The Western Journal of Medicine*. 31(May): 117-124.
- Davis, L. E., & Cherna, A. B. (1975). *The quality of working life*, New York: Free Press.
- Eisner, E. (1967). Education connoisseurship and educational criticism: Their form and function in educational evaluation. *Journal of Aesthetic Education*, 10(3/4), 135-150.
- Ferrans, C. E., & Powers, M. J. (1992). *Psychometric Assessment of the Quality of Life Index*. *Research in Nursing and Health*. 15(1), 29-38.
- Forcese. D. P., & Richer, S. (1973). *Social Research Methods*. Englewood Cliffs New Jersey: Prentice- Hall.
- Good, C. V. (2005). *Model for education*. Retrieved June 5, 2007, from http://www.trg1obec.go.th/news_filep30346241849pdf.
- Kaewmuangfang, S. (2011). *Development of Agriculturists, Life quality Model Chiangrai Province*. Thesis, Chiang Rai Rajabhat University. [In Thai]
- Keeves, J. P. (1994). *Educational research, methodology, and measurement: An international handbook*. Cambridge, MA: Pergamon.
- Khammani, T. (2008). *Development of Morality Ethics and Values: from Theory to Practice*. Bangkok: Somchai Printing. [In Thai]
- Lianchamroon, W. (2011). *Agricultural Reform for Food Security: Analysis and Policy Reform*. Samut Sakhon: Pimdee. [In Thai]

- Liu, B. C. (1975). Quality of Life: Concept. *Measure and Results American Journal of Economics and Sociology*, 34(1), 1-14.
- Pengsawat, W. (2010). Research and Development of Model. *Sakon Nakhon Rajabhat University Journal*, 2(4), 9-10. [In Thai]
- Ploenhad, J. (2015). Increasing of One Tambon One Product's Potential in tourist industry (Floating Market) of Thailand to ASEAN Economic community by supply chain Manag. *Journal of Logistics and Supply Chain College*, 1(12), 19-27. [In Thai]
- Pongsri, N. (2008). *A guideline for life quality development according to conscript base necessity for tadmai community, Nakhon Sawan municipality*. Thesis of Master of Arts Program in Development Strategy, Nakhon Sawan Rajabhat University. [In Thai]
- Raj, M. (1996). *Encyclopaedic dictionary of psychology and education: Volum 3 (M-Z)*. New Delhi: ANMOL Publications PVT.
- Srilaphan, S. (2010). *Model for quality of life development of people in Yangchumnoi Municipality, Amphyr Yangchumnoi sisaket province*. Independenct Study. Khon Kaen: Khon Kaen University. [In Thai]
- Srisa-ard, B. (2006). *Research to Solve Problems and Develop learners*. Bangkok: SuweeriyaSarn. [In Thai]
- Suanchantra, K. (2010). *A model for developing a community way of life along bangkruai riverside canal in bangkruai municipality nonthaburi province*. An Independent Study Report for the Degree of Master of Public Administration in Local Government College of Local Administration, Khon Kaen University. [In Thai]
- Shama, R. C. (1975). *Population and Socio-Economic Development*. Population Trends Resource and Environment: Handbook on Population Education. New York: McGraw-Hill.
- Steiner, E. (1990). *Edocology*. Indiana: Indiana University Press.
- Thoengchang, P. (2008). *Impacts of stduying in twilight graduate programs on students' learning, work performance and quality of life*. Thesis, Chulalongkorn University.
- Thongrawd, C. (2018). Agro-tourism Management Cruise along the Garden, Khlong Mahasawat, PhutthamonthonDistrict, Nakhonpathom. *Dusit Thani College Journal*, 12(2), 115-130. [In Thai]
- Willer, D. (1967). *Scientific sociology: Theory and Method*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Wiruch, W. (2007). *Management of Moral Guidelines and Sufficiency Economy*. Bangkok: Fourpace. [In Thai]